

БОСАНСКА ВИЛА

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ
ПСУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

Број 5.

САРАЈЕВО, 15. Марта 1911.

Год. XXVI.

Уредници: НИКОЛА Т. КАШИКОВИЋ

Др. ВЛАДИМИР ЋОРОВИЋ

Редакциони одбор: Петар Кочић, Алекса Шантић, др. Милан Прелог, Јован Дучић, Димитрије Митриновић, Вељко Петровић, Марко Цар, Симо Ераковић, Милорад Павловић, Пера Талетов, Сима Пандуровић.

Литература и журнализтика.

Некада, док је литература била само у књигама, новине и књиге пријатељски су се слагале. Затим, кад су новине прегледима из науке и умјетности прошириле свој програм а и своју публику, везе су, због неких заједничких тенденција, и даље трајале, али су постале нека симпатија à la Marconi, на велико растојање и без жица. А данас, кад су модерно уређене новине постале врста литературе, сви су изгледи за рат, рат књига против листова и часописа.

Аутори, књижари и пријатељи доброг књижевног васпитања склопили су тројни савез и осули жестоку ватру на заблуду и комодитет да се мјесто књига и купују и читају само новине и часописи. Неки њемачки универзитети приредили су читаве серије предавања против усахњивања укуса за озбиљну и праву литературу. — Новинарски домишљани, међутим, за добар новац купују мисли и радове истих тих аутора и протектора књига, и тиме подижу стварну вриједност својих публикација а уједно склапају тајну конвенцију са најбољом силом споменутог тројног савеза. Битка је, дакле, веома занимљива, и вриједно јој је промотрити и мотиве и шансе.

Многостраност и свестраност, то је данас парола образоване класе. Био је то и од прије идеал школованих и учених људи; али сада је то услов и просјечних интелегенција, и строги стручњаци су, данас изван својих радионица, у друштву, готово немогуће фигуре. Та модерна верзираност и опшност образовања постале су прави полип на амбицији нове генерације; и ма да је у тој свестраности врло често више окретности, него оријентираности, она ипак чини огроман фонд представа и факата, и предпоставља много читања и памћења.

Ви сте н. пр. студент и слушате предавање професора на филозофском факултету. Учени доктор, у току говора, спомене, рецимо, Фегелов Песимизам и Трагичност и одмах затим можда и Еслеров Научни Енциклопедијски Рјечник, и, начинивши малу паузу, погледа у знаку питања по свом аудиторијуму. Ако ђаци случајно нијесу имали част ни ближег ни даљег познанства са тим „неопходностима“, професор набере чело и с презривим погледом премјери клупе чак тамо до крајњих граница своје кратковидости.

Ви се враћате у подне са предавања размишљајући има ли гдјегод на свијету њемачко научно дјело испод 600 страна, и у том стигнете на ручак. Тамо је неко, послје смрти Лазе Костића и поводом покрета за нову романтику, повео ријеч о Максиму Црнојевићу и о мотивима нар. пјесама као грађи за драмску обраду. Други ће споменути Омера и Меј-

риму, скицирати можда план а уједно одмах и критику на евентуалну драму тога имена. Трећи ће [надовезати о том послу у страним књижевностима, и ставити нека питања о Артусовом циклусу из кога су никле толике драме и опере. И одједаред ће запљуштати имена: Вагнер и Тристан и Изолда, Сен Сан и Самсон и Далила, Грилпарцер и Херо и Леандер Штукер и Ланвал итд., и ако ви о свему томе не знате разговарати, ви сте, у најмању руку, немодеран и неначитан човјек.

Послије подне идете у шетњу и западнете у друштво које расправља о симболизму у пјесништву. Ту се тражи не само какав такав преглед француских симболиста, него се насигурно представља да сте већ прочитали Метерленкову Плаву Птицу, и да познајете Тилтила и Митилу као да су вам брат и сестра. Иначе сте необавијештен човјек. — А кад стигнете кући чека вас поштански пакет са Основима Емперијске Психологије, а на столу лежи Локе и табаци из педагогије.

Сјутра зором дознате да је умро Антонијо Фогацаро, а у подне вам предстоји испит из Лејле и Свеча и Свечеве тезе о укидању папине моћи ван цркве.

И све тако даље. Ако нијесте прочитали Светозара Марковића и Нечисту Крв и не знате да Бугари имају два Славејкова, нијесте добар Србин и Словенин. Ако не знате бар пет скандинавских драма, ви сте се бламирали, јер драме су са сјевера данас најзанимљивије и то већ „свако зна“. Ако не знате да има и бубонска и плућна куга, ви сте несавремени. Ако не умјете разговарати о сексуалним проблемима Арцабашева и социјалним проблемима Шоа, ви нијесте Европејац. И то тако иде у бескрај.

Али ако ви најдете на некога који и све ове и још безброј других ствари зна, и о свему томе слободно, па можда и дреко разговара, и помислите да је он сву своју обавијештеност из књига поцрпео, ви се варате. То је добрим дијелом култура из новина и часописа. Али ако ви, послје ове изјаве, помислите да је сва та обавијештеност шупља култура и сипање пијеска у очи, ви се опет варате.

Покушали смо да из четири угледна политичка листа и два часописа побиљежимо и стручно категоришемо све што је за годину дана изашло из пера признатих аутора а било, без сумње, књижевно написано. Добили смо једну невјероватно отмијену статистику, једну енциклопедију. Тај је преглед представљао толико знања, толико начитаности, толико стварног и критичног посматрања, да смо пренеражени стали пред огромним значајем данашње модерне европске журналистике.

Ма колико да је истина да је корисније и солидније прочитати дјело него ма како исцрпан и критичан реферат о њему, ипак књиге против модерно уређених листова не могу водити рат него морају с њима склапати компромис. Из три разлога. Прво, што је фи-

зички ограничено колико човјек може прочитати; друго, што је садржина великих листова само привидно ефемерна због честог или дневног излагања; треће, што данашњим интензивним учењем страних језика, многим путовањем и разгранатом преводном књижевношћу интелегентан човјек улази у обвезе према скоро свим европским литературама. То је створило потребу да интелигенција мора живјети и од новина, а у великим варошина и од афиша и анонса.

Књишка књижевност, нараћно, остаје велика сила са великим литерарним престижом; али баш њена хиперпродукција ствара потребу новинског рецензовања и критиковања, и на тај начин даје практичну идеју о некој науци и умјетности *en rapport*.

Једна је велика опасност новинске литературе то што је у њој махом мало или ништа умјетности и естетике. — Књиге су произвољне опширности и у њима су облик и садржина равноправни. Новински чланци, којима је и простор и трајање тијесно одмјерено, који су, по ријечима њемачког критичара Шпајдла, бесмртности од једнога дана, морају бити општри и снажни ако не могу бити отмијени и лијепи. Морају увијек бити логични, ако не могу увијек бити естетични. Отуда је у њима нека усијана стварност и неко пламено подвлачење свега што треба видјети и чути. Та брутална и нагла провицљивост и јасност, наравно, не може увијек бити умјетност. Али људи од књиге и културе то врло добро осјећају, и књиге не треба да се плаше да ће новине постати библиотекама интелегентне класе са правим и чистим научним и умјетничким потребама.

Као помоћно средство, нарочито за ону свакодневну обавијештеност о кретању науке и умјетности; и као помоћно средство у генерализању појмова о новим тековинама културе и прогреса, — модерно уређени листови већ су извојевали себи мјесто, и то је завршен процес. Али томе је узрок у опћим друштвено-културним потребама и модама, а не у недостатку укуса и озбиљности ваљано образованих појединаца.

Шабац.

Исидора Секулићева.

Драг. Ј. Илијћ, Београд.

Јесењи звуци.

Суморни дани. У магленој тмуши,
Крвови једва назиру се тамни,
Из баште дрвље оголено стрши
Мртваци као маглом умотани.

Дебела магла улице покрива,
Не чујеш топот ни вреву живота,
Ко вечност да се навалила сива
И стала изнад мртвачког кивота.